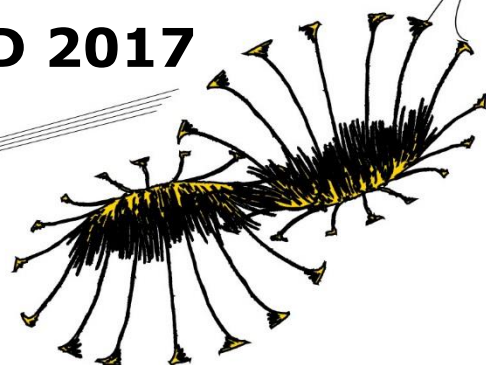

**NALEVING LEEFTIJDSGRENS BIJ DE
VERKOOP ALCOHOL IN DE REGIO
NOORD-HOLLAND NOORD 2017**

NALEVING LEEFTIJDSGRENS BIJ DE VERKOOP ALCOHOL IN DE REGIO NOORD-HOLLAND NOORD 2017

DR. JORIS VAN HOOF

IR. WIM VAN DALEN

UNIVERSITEIT TWENTE

Faculteit Behavioural, Management and Social Sciences

Postbus 217

7500 AE Enschede

Contactpersoon: Dr. J.J. van Hoof

Telefoon: 053 489 6131

E-mail: j.j.vanhoof@utwente.nl

IN OPDRACHT VAN DE REGIO NOORD-HOLLAND NOORD

Contactpersoon: Martijn Spigt

In Control of Alcohol & Drugs

Deelprojectleider sociale veiligheid

Telefoon: 06 2291 6243

E-mail: mspigt@ggdhn.nl

29 januari 2018

SAMENVATTING

Om te toetsen in hoeverre alcoholverstrekkers zich aan de wettelijke leeftijdsgrens van 18 jaar voor de verkoop van alcohol houden, heeft de Universiteit Twente in samenwerking met het Nederlands Instituut voor Alcoholbeleid STAP in het najaar van 2017 een nalevingsonderzoek uitgevoerd.

In drie weekenden in het najaar van 2017 hebben diverse onderzoeksteams elk bestaande uit een 17- jarige en een 18-jarige mysteryshopper (1 jongen en 1 meisje), in totaal 864 verkooppunten bezocht. In totaal is er 670 keer een geldige poging gedaan om alcohol te kopen. Hierbij hebben de jongeren gewerkt volgens een beproefd en vooraf geoefend onderzoeksprotocol. De 17-jarige mysteryshoppers hebben in alle situaties de alcoholhoudende drank besteld en afgerekend.

Het gemiddelde nalevingspercentage in de regio Noord-Holland Noord bedroeg 44,6%. Met het nalevingspercentage wordt bedoeld bij hoeveel procent van het aantal verkooppunten tijdens het onderzoek geen alcohol is verkocht aan de minderjarige mysteryshoppers.

De mate van naleving van de wettelijke grens van 18 jaar was het hoogste in supermarkten (65,5%) en slijterijen (65,4%), gevolgd door sportkantines (40,9%), horeca (34,5%) en cafetaria's (27,0%).

In totaal heeft 60,1% van de verkopers een interventie toegepast. Een interventie kan zijn: het vragen naar alleen een identiteitsbewijs, naar alleen de leeftijd of het vragen naar zowel een identiteitsbewijs als de leeftijd.

Concluderend kunnen we stellen dat de naleving van de leeftijdsgrens van 18 jaar, zoals deze wordt voorgeschreven in de Drank- en Horecawet (artikel 20), beter wordt nageleefd dan in de voorgaande jaren. Er valt echter nog voldoende resultaat te boeken. Alcohol is thans in de regio nog steeds te gemakkelijk verkrijgbaar voor jongeren onder de 18 jaar.

INHOUDSOPGAVE

1. INLEIDING	7
1.1 DRANK- EN HORECAWET.....	8
1.2 ALCOHOLBELEID REGIO NOORD-HOLLAND NOORD	9
2. ONDERZOEKSVRAGEN	11
3. METHODE	12
3.1 MYSTERYSHOPPERS	12
3.2 STEEKPROEF.....	13
3.3 DATAVERZAMELING.....	13
4. RESULTATEN	15
4.1 NALEVINGSPERCENTAGE REGIO NOORD-HOLLAND NOORD.....	15
4.2 NALEVINGSPERCENTAGE PER TYPE VERKOOPPUNT.....	16
4.3 NALEVINGSPERCENTAGE PER GEMEENTE EN SUBREGIO	17
4.3 TOEGEPASTE INTERVENTIES.....	18
4.4 VERGELIJKING VAN DE NALEVING IN REGIO NOORD-HOLLAND NOORD MET DE CIJFERS UIT SUDIES UIT 2013 EN 2015.....	20
4.5 VERGELIJKING VAN DE NALEVING IN REGIO NOORD-HOLLAND NOORD MET DE LANDELIJK CIJFERS	23
4.6 VERGELIJKING VAN DE CIJFERS M.B.T. DE INTERVENTIES IN NOORD- HOLLAND NOORD MET DE LANDELIJK CIJFERS	18
4.7 SCHENKTIJDEN-BELEID EN DEUR-BELEID	19
5. CONCLUSIES	20
5.1 BEANTWOORDING ONDERZOEKSVRAGEN	20
5.2 AANBEVELINGEN.....	23

1. INLEIDING

Om de verkrijgbaarheid van alcohol in de regio Noord-Holland Noord vast te stellen, heeft de regio door Universiteit Twente een nalevingsonderzoek laten uitvoeren in het najaar van 2017. Tijdens het onderzoek is de naleving van de huidige leeftijdsgrens van 18 jaar voor de verkoop van alcohol onderzocht met 17-jarige mysteryshoppers, die vergezeld werden door 18-jarige mysteryshoppers.

In 2013 en in 2015 hebben er in Noord-Holland Noord eveneens nalevingsonderzoeken plaatsgevonden naar de leeftijdsgrens van 16 jaar en 18 jaar (de wettelijke leeftijdsgrenzen voor de verstrekking van alcohol die toentertijd golden). Het huidige onderzoek vormt een eerste herhaalmeting naar de naleving van de huidige leeftijdsgrens van 18 jaar. Tijdens dit onderzoek zijn 864 verkooppunten bezocht waarvan er bij 720 verkooppunten een aankoop poging heeft plaatsgevonden, hetgeen een representatief beeld geeft van de naleving in de regio Noord-Holland Noord.

In deze inleiding wordt ingegaan op de achterliggende wetgeving: de Drank- en Horecawet en het alcoholbeleid van de regio Noord-Holland Noord. In hoofdstuk 2 worden de onderzoeksvragen en de methode van het mysteryshoppen beschreven. In hoofdstuk 3 wordt ingegaan op de resultaten. Het rapport sluit af met conclusies en aanbevelingen in hoofdstuk 4.

1.1 DRANK- EN HORECAWET

De leeftijdsgrens voor het verstrekken van alcohol is vastgelegd in de Drank- en Horecawet:

'Het is verboden bedrijfsmatig of anders dan om niet alcoholhoudende drank te verstrekken aan een persoon van wie niet is vastgesteld dat deze de leeftijd van 18 jaar heeft bereikt. Onder verstrekken als bedoeld in de eerste volzin wordt eveneens begrepen het verstrekken van alcoholhoudende drank aan een persoon van wie is vastgesteld dat deze de leeftijd van 18 jaar heeft bereikt, welke drank echter kennelijk bestemd is voor een persoon van wie niet is vastgesteld dat deze de leeftijd van 18 jaar heeft bereikt' (DHW; artikel 20, lid 1).

In de wet is ook de bepaling opgenomen dat de verkoper van alcoholhoudende drank verplicht is te vragen naar een geldig leeftijdsdocument als niet 'onmiskenbaar' duidelijk is dat de koper oud genoeg is. De meeste verkooppunten hanteren hierbij een referentieleeftijd van 25 jaar (zie campagne "ID tonen in supermarkt tot 25 jaar"). Bij gebrek aan een geldig leeftijdsdocument, mag er geen alcohol aan jongeren verkocht worden. Om het huidige nalevingsniveau van de leeftijdsgrenzen bij verschillende typen verkooppunten te kunnen vaststellen, is in de regio Noord-Holland Noord de mysteryshop methode toegepast.

1.2 ALCOHOLBELEID REGIO NOORD-HOLLAND NOORD

Om het huidige nalevingsniveau van de leeftijdsgrenzen bij verschillende type verkooppunten te kunnen vaststellen, is in de regio Noord-Holland Noord opnieuw een nalevingsonderzoek uitgevoerd. Het laten uitvoeren van nalevingsonderzoeken is onderdeel van het regionale project 'In Control of Alcohol & Drugs'

In Control of Alcohol & Drugs

Sinds 2010 zet het project 'In Control of Alcohol & Drugs' zich in om het alcohol en drugs gebruik onder minderjarigen en jongvolwassenen terug te dringen. Hierbij wordt gebruik gemaakt van een integrale aanpak waarbij preventie, handhaving en communicatie samen komen. De integrale aanpak zet in op;

- Het vergroten van de bewustwording over de risico's en gevolgen van alcohol gebruik door jongeren. Hierbij wordt niet alleen aandacht besteedt aan de jongeren zelf, maar ook aan de ouders en alcoholaanbieders.
- Het terugdringen van de beschikbaarheid van alcohol voor minderjarigen. Door in te zetten op toezicht en handhaving van de regels uit de Drank- en Horecawet.

Dit doet het project niet alleen maar met een groot aantal ketenpartners binnen de regio.

Samenwerken

Er wordt intensief samengewerkt tussen de gemeenten uit Noord-Holland Noord, Samenwerkingsverband Integrale Veiligheid Noord-Holland, Veiligheidsregio NHN, politie, welzijnsinstellingen (jongerenwerk), schoolbesturen, sportverenigingen, Brijder Jeugd, GGZ Noord-Holland Noord en GGD Hollands Noorden om het alcohol- en drugsgebruik onder jongeren in de hele regio te voorkomen. Door die samenwerking is er eenduidigheid in de alcoholboodschap.

Een voordeel van deze samenwerking is dat interventies gericht ingezet kunnen worden. Naast acties gericht op scholen en ouders, gaat het om sportverenigingen, uitgaansgelegenheden en evenementen.

Sinds 2014 zijn de gemeenten zelf verantwoordelijk voor het toezicht en handhaving van de Drank- en Horecawet. De gemeenten geven ieder op hun eigen manier invulling aan de regels uit de Drank- en Horecawet. Om tot meer uniformiteit te komen op het gebied van toezicht en handhaving, is er gewerkt aan een regionaal preventie en handhavingsplan. Door dit regionale preventie en handhavingsplan is uniformiteit ontstaan in de manier waarop toezicht gehouden wordt op de Drank- en Horecawet.

Lange adem

Jongeren, ouders en alcoholverstrekkers bewust maken van de risico's vergt een lange adem. We zien dat het alcoholgebruik onder minderjarigen afneemt en dat jongeren later beginnen met het drinken van alcohol. Helaas belanden er nog steeds teveel jongeren op de alcoholpoli's van de ziekenhuizen in Noord-Holland Noord. Ook de tolerantie van ouders ten aanzien van het alcoholgebruik door hun kinderen is nog steeds hoog. De rol van ouders dient daarom nog centraler te worden gesteld in de aanpak. Maar ook de rol van alcoholverstrekkers blijft cruciaal. Nog steeds komen jongeren te gemakkelijk aan alcohol. Blijvende aandacht voor het thema is daarom van groot belang.

2. ONDERZOEKSVRAGEN

Het onderzoek richt zich op de naleving van de wettelijke nalevingsgrens van 18 jaar voor de verkoop van alcoholhoudende dranken in de regio Noord-Holland Noord. Om deze vraag te kunnen beantwoorden zijn er verschillende deelvragen opgesteld, die hieronder staan weergegeven.

Wat is het gemiddelde nalevingspercentage in de regio Noord-Holland Noord?

Wat is het gemiddelde nalevingspercentage per gemeente in de regio Noord-Holland Noord?

Wat is het gemiddelde nalevingspercentage per subregio in de regio Noord-Holland Noord?

- Wat is het gemiddelde nalevingspercentage per type verkooppunt in de regio?
- Welke interventies (vragen naar leeftijd en/of naar ID) plegen verkopers van alcohol?
- In welke mate resulteren de interventies (vragen naar leeftijd en/of ID) in een correcte naleving?
- In welke mate wordt deurbeleid en schenktijdenbeleid uitgevoerd en wat zijn de effecten hiervan?
- Hoe verhoudt zich het geconstateerde nalevingspercentage in 2017 in de regio Noord-Holland Noord ten opzichte van de meest recente landelijke nalevingscijfers (2016)¹?
- Hoe verhoudt zich het geconstateerde nalevingspercentage in 2017 in de regio Noord-Holland Noord ten opzichte van de eerdere nalevingsonderzoeken in Noord-Holland Noord (STAP onderzoek 2013 en 2015)?

---

¹ Roodbeen, R. & Schelleman-Offermans, K. (2016). Alcohol- & tabaksverkoop aan jongeren 2016. Utrecht: Nuchter Kenniscentrum Leeftijdsgrenzen.

3. METHODE

Er is gebruik gemaakt van een mysteryshop onderzoek. Hierbij wordt een bedrijf of instelling bezocht door een persoon die zich voordoet als klant, zonder dat het personeel van het bedrijf of de instelling op de hoogte is van het feit dat er een onderzoek wordt uitgevoerd en op de hoogte is van de onderzoeksdoelstelling.

Om de naleving van de leeftijdsgrens bij de verkoop van alcoholhoudende dranken vast te kunnen stellen, zijn speciaal daartoe opgeleide mysteryshoppers ingezet, een team bestaande uit een 17- en een 18-jarige mysteryshopper. De mysteryshoppers volgen een vooraf geoefend aankoopprotocol en proberen alcoholhoudende drank te kopen. Verkopers weten niet dat ze te maken hebben met een mysteryshopper en zij handelen dus zoals zij bij vergelijkbare klanten ook zouden doen.

3.1 MYSTERYSHOPPERS

De mysteryshoppers zijn geworven via een school en daarna volgde een selectie door het onderzoeksteam. Alle mysteryshoppers waren 'typische' 17 en 18-jarigen (qua uiterlijk, bouw en voorkomen). Alle mysteryshoppers hadden schriftelijke toestemming van hun ouder(s)/verzorger(s) en ontvingen een onkostenvergoeding voor hun deelname.

3.2 STEEKPROEF

De regio heeft verzocht om een onderzoek uit te voeren waarbij 750 verkooppunten eenmaal bezocht worden. Het betreft vijf verschillende typen verkooppunten. De gemeenten hebben lijsten aangeleverd met verkooppunten van horecagelegenheden, sportkantines, supermarkten, slijterijen en cafetaria's, waarbij alleen verkooppunten die populair zijn bij jongeren (dus relevant om te meten en bovendien geschikt om minderjarigen naar toe te sturen) zijn geselecteerd. Uit de selectie van de gemeenten heeft het onderzoeksteam vervolgens een definitieve steekproef getrokken op basis van ligging en openingstijden.

3.3 DATAVERZAMELING

Alle verkooppunten zijn bezocht onder begeleiding van ervaren onderzoekers van de Universiteit Twente. In het verkooppunt is geprobeerd alcohol aan te schaffen volgens het vooraf getrainde protocol. Alle verkooppunten zijn bezocht door een team van mysteryshoppers, bestaande uit één 17-jarige en één 18-jarige jongeren. In de supermarkten, slijterijen en cafetaria's heeft de 17-jarige bier gepakt en heeft geprobeerd af te rekenen. Het bier werd overgedragen aan de 18-jarige na een eventuele aankoop. In de horeca en sportkantines heeft de 17-jarige twee biertjes besteld en geprobeerd af te rekenen. In alle typen verkooppunten pleegde de 17-jarige mysteryshopper dus de volledige aankoophandeling.

In de (mogelijke) interactie met de verkoper hebben de jongeren hun echte identiteitskaart laten zien indien daar om gevraagd werd. Ze hebben beiden aangegeven dat ze 18 jaar waren indien daar om gevraagd werd. Ook hebben ze aangegeven dat ze de drank zelf zouden opdrinken indien daar om gevraagd werd.

Na elk bezoek zijn de bevindingen genoteerd op een digitale checklist. Omstandigheden die in kaart werden gebracht zijn o.m. het type verkooppunt, het alcoholpercentage, de aanwezigheid van systemen en hulpmiddelen, de drukte in het verkooppunt, het geslacht van de verkoper, de ingeschatte leeftijd van de verkoper, of de leeftijd werd vastgesteld aan de hand van een identiteitsbewijs, de ID handling door de verkoper (op welke wijze is het ID gebruikt, was er sprake van hulpmiddelen, het vragen naar de leeftijd van de jongere, de kenmerken van de mysteryshopper (geslacht, opleiding, lengte) en de feiten rondom de aankoopoging zelf (dag, tijdstip, naleving en soort product).

Het onderzoeksprotocol om de naleving van de leeftijdsgrens te toetsen is deels wetenschappelijk gevalideerd en reeds toegepast bij vele aankoopogingen. De onderzoekers hebben een groot aantal wetenschappelijke publicaties over dit mysteryshop onderzoek op hun naam staan. De Universiteit Twente heeft ook het eerste landelijke mysteryshop onderzoek (voor het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport in 2011) ontwikkeld en uitgevoerd.

Na het onderzoek kregen de mysteryshoppers een uitgebreide debriefing waarin de onderzoekservaringen zijn uitgewisseld en waarbij o.m. de gezondheidsrisico's van alcoholgebruik zijn besproken.

4. RESULTATEN

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de resultaten van het onderzoek. Allereerst zal een algemeen overzicht gegeven worden van de regio Noord-Holland Noord, waarna er een uitsplitsing wordt gemaakt per type verkooppunt en per gemeente. Verder zal worden ingegaan op de verschillende soorten interventies die door de verkooppunten werden toegepast.

4.1 NALEVINGSPERCENTAGE REGIO NOORD-HOLLAND NOORD

In totaal zijn in de regio Noord-Holland Noord 864 verkooppunten bezocht die alcohol in het assortiment zouden hebben. In totaal bleken 144 verkooppunten niet meer te bestaan, (tijdelijk) gesloten te zijn of kon er geen poging gedaan worden (bijvoorbeeld bij een besloten feest). Vervolgens bleek dat er 25 keer geen alcohol in het assortiment was of tijdelijk niet verkrijgbaar was (bierfust nog niet aangesloten), 20 keer was er op het bezoekmoment sprake van schenktijdenbeleid (voornamelijk in sportkantines) en 5 keer werden de onderzoekers door een portier geweigerd. Het schenktijdenbeleid en de gevallen met portier zullen apart besproken worden. Vervolgens is er 670 keer een poging gedaan om alcohol te kopen.

Van deze 670 pogingen is 299 keer geen alcohol verkocht en 371 keer wel alcohol verkocht, wat neerkomt op een gemiddelde naleving van 44,6%.

Tabel 1: *Nalevingspercentage regio Noord-Holland Noord*

Aantal bezoeken	Aantal aankoop pogingen	Aantal keer correcte naleving	Nalevingspercentage
864	670	299	44,6%

4.2 NALEVINGSPERCENTAGE PER TYPE VERKOOPPUNT

De mate van naleving van de wettelijke grens van 18 jaar was het hoogste in supermarkten (65,5%) en slijterijen (65,4%), gevolgd door sportkantines (40,9%), horeca (34,5%) en cafetaria's (27,0%).

Tabel 2: Aantal aankoopogingen, correcte naleving en het nalevingspercentage per type verkooppunt

Type verkooppunt	Aantal aankoopogingen	Aantal keer correcte naleving	Nalevingspercentage
Supermarkten	148	97	65,5%
Slijterijen	81	53	65,4%
Cafetaria's	100	27	27,0%
Horeca	275 (280)	95 (100)	34,5% (35,7%*)
Sportkantines	66 (85)	27 (46)	40,9% (54,1%**)
Totaal	670	299	44,6%

* 5 keer was er in de horeca sprake van deur-beleid waardoor de mysteryshoppers niet werden toegelaten tot de gelegenheid. Indien deze gevallen worden meegenomen als correcte naleving dan bedroeg de naleving 35,7%.

** 19 keer was er in de sportkantines sprake van schenktijden-beleid. Indien deze gevallen worden meegenomen als correcte naleving dan bedroeg de naleving 54,1%.

4.3 NALEVINGSPERCENTAGE PER GEMEENTE EN SUBREGIO

In Tabel 3 staan het aantal bezoeken, het aantal keer correcte naleving en het gemiddelde nalevingspercentage weergegeven per gemeente en subregio in de regio Noord-Holland Noord.

Tabel 3: *Aantal aankoopogingen, correcte naleving en het nalevingspercentage per gemeente en subregio*

Type verkooppunt	Aantal aankoopogingen	Aantal keer correcte naleving	Nalevingspercentage
Alkmaar	108	30	27,8%
BUCH: Bergen	36	12	33,3%
BUCH: Uitgeest	-	-	-
BUCH: Castricum	34	19	55,9%
BUCH: Heiloo	22	8	36,4%
Den Helder	55	30	54,5%
Heerhugowaard	59	22	37,3%
Hollands Kroon	57	22	38,6%
Hoorn	70	32	45,7%
Koggenland	23	7	30,4%
Langedijk	30	17	56,7%
Medemblik	45	28	62,2%
Opmeer	9	6	66,7%
SED: Stede Broec	14	11	78,6%
SED: Enkhuizen	27	22	81,5%
SED: Drechterland	10	6	60,0%
Schagen	47	14	29,8%
Texel	24	13	54,2%
Noord-Kennemerland	289	108	37,4%
Kop van Noord-Holland	183	79	43,2%
West-Friesland	198	112	56,6%
Totaal	670	299	44,6%

Tabel 3a: Aantal aankoopogingen, correcte naleving en het nalevingspercentage per subregio in sportkantines

Type verkooppunt	Aantal aankoopogingen	Aantal keer correcte naleving	Nalevingspercentage
Noord-Kennemerland	29 (34)	11 (5)	37,9% (47,1%)
Kop van Noord-Holland	19 (23)	4 (4)	21,1% (34,8%)
West-Friesland	18 (28)	12 (10)	66,7% (78,6%)
Totaal	66 (85)	27 (46)	40,9% (54,1%*)

* schenktijdenbeleid geïnccludeerd in nalevingspercentage

4.3 TOEGEPASTE INTERVENTIES

Verschillende interventies kunnen door de verkoper of door een portier aan de deur worden toegepast om de leeftijd van de koper vast te stellen. Een interventie kan zijn: het vragen naar alleen een identiteitsbewijs, het vragen naar alleen de leeftijd of beide. In totaal is er bij 403 van de 670 aankoopogingen (60,1%) door de verkoper een interventie toegepast (zie Tabel 4). Het vaakst is een interventie toegepast bij supermarkten (85,5%), het minst in de horeca (47,3%).

Tabel 4: Interventies per type verkooppunt

Type verkooppunt	Aantal aankoopogingen	Interventies (%)
Supermarkten	148	127 (85,8%)
Slijterijen	81	61 (75,3%)
Cafetaria's	100	48 (48,0%)
Horeca	275	130 (47,3%)
Sportkantines	66	37 (56,1%)
Totaal	670	403 (60,1%)

Tabel 5 laat het effect van interventies zien. Hier is te zien dat het vragen naar ID het meest effectief is. Het vragen naar ID (en het tonen van het echte ID) resulteert in een naleving van ruim 75%. Vragen naar leeftijd én ID resulteert in ruim 71% naleving. Alleen vragen naar leeftijd of niets vragen leidt bijna altijd tot verkoop van alcohol aan minderjarigen.

Tabel 5: *Het totaal aantal interventies, en de correcte naleving n.a.v. deze interventies*

	ID	ID + leeftijd	Leeftijd	Geen interventie	Totaal
Aantal	319 (47,6%)	67 (10,0%)	17 (2,5%)	267 (39,9%)	670
Naleving	240	48	2	9	299
Totaal	75,2%	71,6%	11,8%	3,4%	44,6%

In Tabel 6.1 t/m 6.5 wordt ingegaan op het aantal interventies, opgesplitst naar het type verkooppunt.

Tabel 6.1: *Het aantal interventies bij **supermarkten**, de correcte naleving n.a.v. deze interventies*

	ID	ID + leeftijd	Leeftijd	Geen interventie	Totaal
Aantal	117	10	0	21	148
Correcte naleving	90	7	0	0	97
Totaal	76,9%	70,0%	0,0%	0,0%	65,5%

Tabel 6.2: *Het aantal interventies bij **slijterijen**, en de correcte naleving n.a.v. deze interventies*

	ID	ID + leeftijd	Leeftijd	Geen interventie	Totaal
Aantal	53	8	0	20	81
Correcte naleving	46	7	0	0	53
Totaal	86,8%	87,5%	0,0%	0,0%	65,4%

Tabel 6.3: *Het aantal interventies bij **cafeteria's**, en de correcte naleving n.a.v. deze interventies*

	ID	ID + leeftijd	Leeftijd	Geen interventie	Totaal
Aantal	31	11	6	52	100
Correcte naleving	19	5	1	2	27
Totaal	61,3%	45,5%	16,7%	3,8%	27,0%

Tabel 6.4: Het aantal interventies bij **horeca**, en de correcte naleving n.a.v. deze interventies

	ID	ID + leeftijd	Leeftijd	Geen interventie	Totaal
Aantal	94	29	7	145	275
Correcte naleving	68	23	0	4	95
Totaal	72,3%	79,3%	0,0%	2,8%	34,5%

Tabel 6.5: Het aantal interventies bij **sportkantines**, de correcte naleving n.a.v. deze interventies

	ID	ID + leeftijd	Leeftijd	Geen interventie	Totaal
Aantal	24	9	4	29	66
Correcte naleving	17	6	1	3	27
Totaal	70,8%	66,7%	25,0%	10,3%	40,9%

4.4 VERGELIJKING VAN DE NALEVING IN REGIO NOORD-HOLLAND NOORD MET DE CIJFERS UIT STUDIES UIT 2013 EN 2015

In Tabel 7 wordt een overzicht weergegeven van de naleving per type verkooppunt per onderzoeksjaar.

Tabel 7: Naleving van de wetgeving regio Noord-Holland Noord ten opzichte van onderzoeksresultaten uit 2013 en 2015

	2013*	2015	2017
Supermarkten	50%	51%	65,5%
Slijterijen	22%	45%	65,4%
Cafetaria's	15%	20%	27,0%
Horeca	19%	25%	34,5%
Sportkantines	20%	19%	40,9%
Totaal	26%	31%	44,6%

* naleving gemeten met 15-jarige mysteryshoppers

Zoals in Tabel 7 ook te zien is, is de naleving in 2017 in alle typen verkooppunten gestegen ten opzichte van 2013 en 2015.

In Tabel 8 wordt een overzicht weergegeven van de interventies per type verkooppunt per onderzoeksjaar. Ook is het vragen naar leeftijd en / of ID in 2017 hoger dan in 2013 en 2015.

Tabel 8: *Interventies door verkopers in de regio Noord-Holland Noord ten opzichte van onderzoeksresultaten uit 2013 en 2015*

	2013*	2015	2017
Supermarkten	70%	62%	85,8%
Slijterijen	56%	55%	75,3%
Cafetaria's	45%	40%	48,0%
Horeca	38%	40%	47,3%
Sportkantines	42%	31%	56,1%
Totaal	47%	45%	60,1%

* naleving gemeten met 15-jarige mysteryshoppers

In Tabel 9 is de naleving per gemeente en subregio in Noord-Holland Noord vermeld. In alle subregio's is de naleving in 2017 hoger dan in 2013 en 2015. Ook in de meeste gemeenten is de naleving gestegen, maar er zijn ook gemeenten waar de naleving juist gedaald is.

Tabel 9: *Aantal aankoopogingen, correcte naleving en het nalevingspercentage per gemeente en subregio*

Type verkooppunt	2013*	2015	2017
Alkmaar	33%	31%	27,8%
BUCH: Bergen	16%	26%	33,3%
BUCH: Uitgeest	-	-	-
BUCH: Castricum	30%	14%	55,9%
BUCH: Heiloo	-	-	36,4%
Den Helder	30%	36%	54,5%
Heerhugowaard	55%	70%	37,3%
Hollands Kroon	24%	18%	38,6%
Hoorn	24%	29%	45,7%
Koggenland	32%	-	30,4%
Langedijk	45%	52%	56,7%
Medemblik	20%	29%	62,2%
Opmeer	27%	37%	66,7%
SED: Stede Broec	17%	30%	78,6%
SED: Enkhuizen	5%	30%	81,5%
SED: Drechterland	10%	19%	60,0%
Schagen	28%	31%	29,8%
Texel	26%	32%	54,2%
Noord-Kennemerland	32%	35%	37,4%
Kop van Noord-Holland	24%	30%	43,2%
West-Friesland	20%	29%	56,6%
Totaal	26%	31%	44,6%

* naleving gemeten met 15-jarige mysteryshoppers

4.5 VERGELIJKING VAN DE NALEVING IN REGIO NOORD-HOLLAND NOORD MET DE LANDELIJK CIJFERS

Met betrekking tot de uiteindelijke naleving doen de verkopers van alle typen verkooppunten, met uitzondering van de cafetaria's, in de regio Noord-Holland Noord het iets beter dan landelijk¹ (zie Tabel 10). Het meest opvallend is de naleving in sportkantines in Noord-Holland Noord, deze bedraagt ruim 40%, terwijl dit landelijk blijft steken op 17%

Tabel 10: Naleving van de wetgeving regio Noord-Holland Noord ten opzichte van landelijk¹

	Landelijk 2016¹	Noord-Holland Noord 2017
Supermarkten	63%	65,5%
Slijterijen	62%	65,4%
Cafetaria's	29%	27,0%
Horeca	27%	34,5%
Sportkantines*	17%	40,9%
Totaal	36%	44,6%

* Het landelijk onderzoek excludeert sportkantines als een schenktijdenbeleid gold. Dit is ook gedaan in het percentage voor Noord-Holland Noord.

4.6 VERGELIJKING VAN DE CIJFERS M.B.T. DE INTERVENTIES IN NOORD-HOLLAND NOORD MET DE LANDELIJK CIJFERS

In Tabel 11 is een vergelijking opgesteld van het landelijk onderzoek² met het onderzoek in de regio Noord-Holland Noord, waarbij nagegaan is hoe vaak verkopers naar ID al dan niet in combinatie met leeftijd hebben gevraagd.

Tabel 11: *Percentage verkopers uit landelijk onderzoek, die naar ID hebben gevraagd, vergeleken met het percentage uit de regio Noord-Holland Noord*

	Landelijk 2016	Noord-Holland Noord 2017
Supermarkten	80%	85,8%
Slijterijen	75%	76,5%
Cafetaria's	36%	42,0%
Horeca	34%	44,7%
Sportkantines	22%	50,0%

Alleen vragen naar leeftijd is in Noord-Holland Noord uit de percentages gehaald (in lijn met landelijk).

Hierbij wordt alleen de vraag naar ID (al dan niet in combinatie met de vraag naar leeftijd) opgenomen. Verkopers in alle typen verkooppunten in de regio Noord-Holland Noord hebben in het najaar van 2017 vaker naar ID gevraagd dan landelijk (2016¹). Ook hier springen de sportkantines in de regio Noord-Holland Noord er in positieve zin uit.

² Roodbeen, R. & Schelleman-Offermans, K. (2016). Alcohol- & tabaksverkoop aan jongeren 2016. Utrecht: Nuchter Kenniscentrum Leeftijdsgrenzen.

4.7 SCHENKTIJDEN-BELEID EN DEUR-BELEID

In Noord-Holland Noord was 20 keer op het bezoekmoment sprake van een alcoholbeleid. Eén keer betrof dit een supermarkt waar een brief op de deur was geplakt dat ze een leeftijdsgrens van 19 jaar hanteren. Voor de zuiverheid van de data is hier vervolgens geen aankoop poging gedaan.

De overige 19 keer betrof het een schenktijdenbeleid in sportkantines. Vanzelfsprekend kon er daar ook 19 keer geen alcohol worden aangekocht.

In de horeca is 5 keer een portier aangetroffen bij de ingang van horecagelegenheden. Alle 5 keer konden de minderjarige mysteryshoppers de gelegenheid niet betreden en geen alcohol kopen.

5. CONCLUSIES

In dit hoofdstuk worden de onderzoeksvragen beantwoord en zullen beleidsadviezen worden opgenomen.

5.1 BEANTWOORDING ONDERZOEKSVRAGEN

Naar aanleiding van de resultaten kunnen de volgende antwoorden op de onderzoeksvragen geformuleerd worden.

- 1) *Wat is het gemiddelde nalevingspercentage in de regio Noord-Holland Noord?*

De gemiddelde naleving in de regio Noord-Holland Noord in het najaar van 2017 bedraagt 44,6%.

- 2) *Wat is het gemiddelde nalevingspercentage per gemeente in de regio Noord-Holland Noord?*

De verschillende nalevingspercentages lopen uiteen van 27,8% (Alkmaar) tot 81,5% (Enkhuizen). Voor een volledig overzicht zie Tabel 3.

- 3) *Wat is het gemiddelde nalevingspercentage per subregio in de regio Noord-Holland Noord?*

De gemiddelde naleving bedroeg 37,4% in Noord-Kennemerland, 43,2% in de Kop van Noord-Holland en 56,6% in West-Friesland.

4) *Wat is het gemiddelde nalevingspercentage per type verkooppunt in de regio?*

De mate van naleving van de wettelijke grens van 18 jaar bedroeg in supermarkten 65,5%, in slijterijen 65,4%, gevolgd sportkantines (40,9%), horeca (34,5%) en cafetaria's (27,0%).

5) *Welke interventies (vragen naar leeftijd en/of naar ID) plegen verkopers van alcohol?*

Er is gebleken dat verkopers het vaakst alleen vragen naar het ID (47,6%). Verder wordt er in sommige gevallen ook gevraagd naar de leeftijd in combinatie met een ID (10,0%) of alleen naar de leeftijd (2,5%).

6) *In welke mate resulteren de interventies (vragen naar leeftijd en/of ID) in een correcte naleving?*

Bij het vragen naar alleen een ID werd de wet in 75,2% nageleefd. De vraag naar zowel de leeftijd als het ID resulteerde in een naleving van 71,6%. Alleen vragen naar leeftijd of niets vragen resulteerde bijna altijd tot verkoop van alcohol aan minderjarigen.

7) *In welke mate wordt deurbeleid en schenktijdenbeleid uitgevoerd en wat zijn de effecten hiervan?*

Deurbeleid wordt sporadisch uitgevoerd (5 keer aangetroffen bij 280 horecagelegenheden). Hierbij moet wel opgemerkt worden dat de nalevingsbezoeken veelal in de vroege avond hebben plaatsgevonden. In sportkantines is 19 keer schenktijdenbeleid geconstateerd. Zowel het deurbeleid als schenktijdenbeleid hebben een zeer positief effect op de naleving.

8) *Hoe is het nalevingspercentage in 2017 in de regio Noord-Holland Noord veranderd ten opzichte van 2013 en 2015?*

In alle typen verkooppunten, in alle subregio's en in de meeste plaatsen is de naleving in 2017 (fors) gestegen ten opzichte van 2013 en 2015.

9) *Hoe verhoudt zich het nalevingspercentage in 2017 in de regio Noord-Holland Noord zich ten opzichte van de meest recente landelijke nalevingscijfers (2016¹).*

Met betrekking tot de uiteindelijke naleving doen de verkopers van alle typen verkooppunten, met uitzondering van de cafetaria's, in de regio Noord-Holland Noord het iets beter dan landelijk¹. Het meest opvallend is de naleving in sportkantines in Noord-Holland Noord, deze bedraagt ruim 40%, terwijl dit landelijk blijft steken op 17%.

Concluderend kunnen we stellen dat de naleving van de leeftijdsgrens van 18 jaar (artikel 20 van de Drank- en Horecawet) in de regio Noord-Holland Noord een blijvend punt van attentie moet zijn, net zoals dat landelijk het geval is. De naleving in Noord-Holland Noord is in 2017 gestegen ten opzichte van voorgaande jaren en de naleving ontwikkelt zich in de goede richting. Jongeren kunnen vooral in cafetaria's nog te makkelijk aan alcohol komen.

5.2 AANBEVELINGEN

Naar aanleiding van de uitkomsten van het huidige onderzoek hebben de onderzoekers een aantal aanbevelingen geformuleerd voor de regio en de betrokken gemeenten.

1. Het verdient aanbeveling de nalevingscijfers tweejaarlijks te blijven onderzoeken om na te gaan of beleidsmaatregelen met betrekking tot preventie en handhaving effect hebben gehad.

Het periodiek onderzoeken van de nalevingscijfers kan worden gebruikt voor evaluatie van het alcoholbeleid. De actuele nalevingscijfers uit dit rapport bieden een belangrijke meetbare indicatie van de mate van verkrijgbaarheid van alcohol voor jongeren onder de 18 jaar. Hoe beter de naleving des te minder gemakkelijk alcohol verkrijgbaar is en als gevolg waarvan minder alcohol wordt gedronken door jongeren.

2. De gemeenten zijn verantwoordelijk voor de handhaving van de Drank- en Horecawet op hun grondgebied en kunnen daarom besluiten meer prioriteit te geven aan handhaving.

De samenhang tussen het verbeteren van de naleving door verstrekkers enerzijds en het adequaat uitvoeren van handhaving door gemeentelijke toezichthouders anderzijds, gelden als twee communicerende vaten. Simpel gesteld: betere handhaving leidt tot betere naleving, minder adequate handhaving leidt tot slechtere naleving. Elementen van een goed handhavingsbeleid zijn: voldoende menskracht, goed opgeleide en deskundige toezichthouders, goede interne aansturing van de toezichthouders, samenwerking tussen toezichthouders op regionaal niveau, landelijke en regionale uitwisseling van ervaringen tussen toezichthouders, afstemming met de politie, goede en actuele kennis van de hotspots en het voeren van een eerlijk en consequent bonus-malus beleid tegenover verstrekkers (verstrekkers met een

goede naleving belonen met minder/ander toezicht en extra toezien op verstrekkers met een slechte naleving). Belangrijk hierbij is dat alle betrokken partijen (handhavers, verstrekkers, maar ook jongeren en ouders) weten waarom het verbeteren van de naleving van de leeftijdsgrens en daarmee het verminderen van de beschikbaarheid van alcohol voor jongeren zo belangrijk is.

Landelijke uitwisseling van ervaringen tussen toezichthouders wordt o.a. gerealiseerd door de NVDI, de Nederlandse Vereniging van Drank- en Horecawet Inspecteurs (<http://www.dhwinspecteur.nl>)

3. De naleving van de Drank- en Horecawet zou bij de verstrekkers een blijvend punt van attentie moeten zijn.

De alcoholverstrekkers in Noord-Holland Noord zijn goed bezig en de naleving ontwikkelt zich in de goede richting. Toch kan bij een nalevingspercentage van 44,6% gesteld worden dat de naleving van de leeftijdsgrens van 18 jaar (artikel 20 van de Drank- en Horecawet) in de regio Noord-Holland Noord een punt van attentie moet blijven, net zoals dat landelijk het geval is. Vooral in cafetaria's komen jongeren nog te gemakkelijk aan alcohol.

De verkrijgbaarheid zal pas structureel afnemen als over de gehele linie, dus bij alle verkooppunten, sprake is van een zo optimaal mogelijke naleving. Voorbeeld: als supermarkt A in een gemeente goed naleeft en supermarkt B niet, is de verkrijgbaarheid van alcohol voor jongeren in deze gemeente praktisch nog gelijk aan de verkrijgbaarheid bij supermarkt B. De naleving zal dus bij alle typen verkooppunten omhoog moeten.

De regio en de gemeenten kunnen de verstrekkers op dit punt motiveren.

4. De gemeenten dienen alcoholverstrekkers nadrukkelijk te adviseren te allen tijde bij de verkoop van alcohol aan jongeren direct te vragen naar het ID om de exacte leeftijd vast te kunnen stellen

Uit dit onderzoek blijkt opnieuw dat het expliciet vaststellen van de leeftijd van de jonge koper op basis van zijn of haar ID in geval van de minste twijfel (wat de wet voorschrijft) verreweg de beste methode is om correcte naleving te bereiken. Het uitsluitend vragen naar de leeftijd of het vagelijk inschatten van de leeftijd leidt bijna altijd tot een niet correcte naleving. Daarom zullen de regio en de gemeenten de verstrekkers uitdrukkelijk moeten adviseren jongeren direct naar het ID te vragen. Gemeenten kunnen de verstrekkers ook adviseren om hun jonge klanten onder de 25 jaar te vragen om bij de aankoop van alcohol het ID reeds bij de hand te hebben. Jongeren kunnen worden betrokken bij de vraag hoe dit in de praktijk kan worden nagestreefd. De regio/gemeenten kunnen daarbij helpen.

5. Het verdient aanbeveling dat verstrekkers een zo eenduidig mogelijk beleid ontwikkelen met betrekking tot het gebruik van hulpmiddelen ten behoeve van het uitlezen van de leeftijd.

Om het 'uitlezen' van de ID te vergemakkelijken kan de verkoper er voor kiezen gebruik te maken van hulpmiddelen. Dat kan bijvoorbeeld zijn het gebruik van kassa's waarop de leeftijd van de koper kan worden ingetypt of het gebruik van een ID-swiper. De regio/gemeenten wordt geadviseerd de verstrekkers hiertoe waar mogelijk te faciliteren.

6. De gemeenten worden geadviseerd bij de handhaving te experimenteren met het inzetten van testkopers.

In steeds meer gemeenten in Nederland (zoals in Eindhoven, Utrecht en Katwijk) wordt bij de handhaving met succes geëxperimenteerd met het inzetten van 18-jarige testkopers die onder begeleiding van toezichthouders aankoopogingen verrichten. De inzet van 18-plus testkopers staat niet meer ter discussie. Dat is gesanctioneerd sinds een brief⁴ van staatssecretaris Van Rijn hierover aan de Tweede Kamer. Deskundigen gaan ervan uit dat er in deze situaties geen sprake

is van uitlokking omdat de verstrekker niet tot een andere handeling wordt gebracht dan die waarop zijn opzet reeds gericht was.

Op kleine schaal wordt er bovendien in Nederland (in navolging van Engeland) geëxperimenteerd met het inzetten van 17-jarige testkopers waarbij niet alleen kan worden vastgesteld of de leeftijd correct wordt vastgesteld maar ook formeel kan worden vastgesteld of er al of niet aan een minderjarige alcohol wordt verstrekt. De inzet van 17-jarige testkopers staat evenwel ter discussie. Zo is de jongere op grond van artikel 45 Drank- en Horecawet zelf strafbaar wanneer hij/zij alcohol 'aanwezig heeft' op een voor het publiek toegankelijke plaats met uitzondering van locaties waar alcohol wordt verkocht voor gebruik elders dan ter plaatse. Dit probleem kan worden opgelost door met een 17- en een 18-jarige testkoper te werken. Voor wat betreft het toezicht met hulp van 17-jarige testkopers loopt de gemeente als werkgever tegen nóg een probleem aan. Jongeren van die leeftijd mogen niet na 23:00 uur werken. Een aanzienlijk deel van de controles in 'hotspot' horecagelegenheden vindt rond dat tijdstip of zelfs nog later plaats. De inzet van 17-jarige testkopers vergt dus extra planning. Dat maakt het lastiger. Deze vorm van handhaving is tot dusver echter zeer effectief gebleken in termen van tijdsinvestering en verbeteren van de naleving.

7. Gemeenten worden geadviseerd vast te leggen dat er in sportkantines (of in alle paracommerciële inrichtingen) geen alcohol mag worden geschonken op tijden dat er activiteiten zijn of wedstrijden plaatsvinden waar jongeren onder de 18 jaar aan deelnemen.

Uit dit en andere mysteryshop-onderzoeken in Nederland is gebleken dat in sportverenigingen waar een schenktijdenbeleid van kracht is op het bezoekmoment, de naleving zeer hoog is. Hiermee wordt de beschikbaarheid van alcohol voor jongeren beperkt. Beperkte schenktijden of een bepaling dat er geen alcohol geschonken mag worden op tijden dat er activiteiten zijn of wedstrijden plaatsvinden waar jongeren onder de 18 jaar aan deelnemen kunnen gemeenten opnemen in de Paracommerciële Verordening of in de Algemene Plaatselijke Verordening.